בארץ // חברה ורווחה

"ארצח את הבנות ואתאבד": השיחה שבה אב מיואש גוזר מוות על ילדיו

"הן לידי, העולם אכזר", אמר אב בשיחה שהגיעה לידי וואלה! NEWS - והניידות הוזנקו לאתרו. הטרגדיות בירושלים ובעכו מעלות את השאלה מה קורה במוחו של הורה שמחליט ליטול את חיי ילדיו ואיך עוצרים אותו. אם לשלושה הסובלת מדיכאון: "אני בחרדה תמידית, גם אני מסוגלת לרצח?"

תגיות: רצח, הורים, ילדים

סיגל בן דוד
יום חמישי, 05 בינואר 2017, 17:00

"אין לי טעם לכלום, אין טעם לחיים, אני ארצח את הבנות ואז אתאבד בעצמי. העולם הזה גם ככה אכזר ושחור ואין תקווה."

ברגע הזה התחיל מרדף נגד השעון. הופעל נוהל חירום והתבצע איתור של כתובת ה IP-של המחשב. במקביל הוזנקה יחידת המשא ומתן של משטרת ישראל.

"פנה אלינו אדם בצ'אט", מספרת ד"ר שירי דניאלס, מנהלת מקצועית ארצית בעמותת ער"ן (עזרה ראשונה נפשית), "אחד המתנדבים ענה לו ולאחר מספר דקות הפעיל נוהל חירום בשל חשש לחיי ילדים חסרי ישע."

ד"ר דניאלס לקחה פיקוד על הצ'אט בשעה שהשוטרים בדרכם לדירה, ומנסה לדובב את האב למסור פרטים על אודות מקום מגוריו ועם מי הוא נמצא בבית. הוא כותב שהוא נמצא לבד עם שתי בנותיו, תינוקת ופעוטה כבת שלוש.

" -טוב שאתה פונה, יש לנו דרכים לעזור ואתה לא לבד. מה קורה עם הבנות? איפה הן כרגע."?

" -הן כאן לידי", הוא משיב, "אין לי תקווה, אני לבד בעולם הזה ולאף אחד לא אכפת ממני. נמאס לי ואף אחד לא עוזר. אשתי עוזבת אותי, בתי המשפט לא רואים אותי ממטר, לא אכפת להם לעזור לי לצאת מהחובות."

לאחר שהמצוקה מסתמנת כסכנה מידית, הצוות ממשיך לדובב אותו בניסיון לדלות פרטים לגבי מצב הילדות, ואז כל האזעות מופעלות ולמרבה האימה האב מתריע כי הוא עומד לפגוע בבנותיו.

באותו רגע המטרה היא למשוך זמן, על מנת לאתר אותם. "אנחנו ממשיכים לחזק אותו על עצם הפנייה, מראים אמפתיה, ועוזרים לו להבין שיש תקווה. במקביל כל הזמן בודקים מה עם הבנות", אומרת ד"ר דניאלס.

לאחר כ-20 דקות המשטרה מגיעה לדירה והצוות עדיין עם "האב" בצ'אט. הם מוצאים אדם מבולבל מאוד, במצב קשה, שמדבר בחוסר הגיון ונראה בהתקפה פסיכוטית כהגדרתם. הילדות הקטנות היו במצוקה רבה, הן בכו ונראו מבוהלות מאוד.

"ברור לנו שאם לא היינו מגיעים אליו בזמן הוא היה פוגע בבנות ובעצמו, וזה היה מסתיים אחרת לגמרי", אומרת ד"ר דניאלס על האירוע המדובר שהתרחש לפני מספר חודשים. "דני היה מאוד ספציפי ביחס למסוגלות שלו לרצוח את בנותיו. זה לא היה בגדר מחשבות וכוונות, הוא אמר את המילים המפורשות שמתכוון לרצוח אותן, ואפילו תיאר במדויק כיצד הוא עומד לעשות זאת. באיזו דרך הוא ייטול את חייהן ועם אילו כלים ישתמש. הוא לא השאיר מקום לספק."

בתחילת השבוע, כשהחלו לזרום פרטים על הטרגדיה הקשה בירושלים, של רצח ארבע בנות בידי אמן, הטלפונים במשרדי עמותת ער"ן לא פסקו לצלצל. למחרת בבוקר נרשם כבר מבול של פניות הקשורות לאירוע הקשה. חלקן שיקפו מצב נפשי קשה וביקשו תמיכה וחלקן הביעו מצב של מדרון תלול וחשש מפני הסיכוי להגיע חלילה לתוצאה דומה. מפלס החרדה והדאגה עלה באמצע השבוע, כשבעכו, כך על פי החשד, רצחה אם את בנה ואחר כך קפצה אל מותה. אז מה בדיוק קורה ברגע המזוקק הזה במוחו של אדם, של הורה, שבו הוא מחליט לא רק ליטול את חייו, אלא גם לגזור מוות על ילדיו שאותם אהבה נפשו? מה בין אהבה הורית לשנאה ברגעים אלה?

אישה דיווחה על תחושה קשה של מועקה ובדידות. במהלך השיחה התנצלה בקול רם בפני תינוקה על חוסר הסבלנות שלה כלפיו. "תינוק מתוק שלי, זה לא מגיע לך", אמרה
המתנדבים בער"ן מכירים היטב מצוקות מהסוג שמוביל להתאבדות ולעיתים אף לרצח ילדים חפים מפשע. "האב ציין שהוא במצב קשה מאוד, שרוי בחובות גדולים, סובל מבעיות בריאות וגם פירט את הפרידה הטעונה מאשתו. הבנו כבר בסמנטיקה של הדברים, שמדובר במצוקה נפשית גדולה מאוד. בשלב זה אנו מביעים תמיכה, מזמינים אותו לפרט מה קורה לו, מזדהים ונותנים לו תחושה שהוא לא לבד."

בתחילת השבוע, כשהחלו לזרום פרטים על הטרגדיה הקשה בירושלים - רצח ארבע בנות בידי אמן - הטלפונים במשרדי עמותת ער"ן לא פסקו לצלצל. למחרת בבוקר נרשם כבר מבול של פניות הקשורות לאירוע הקשה. חלקן שיקפו מצב נפשי קשה וביקשו תמיכה וחלקן הביעו מצב של מדרון תלול וחשש מפני הסיכוי להגיע חלילה לתוצאה דומה.

גבר צעיר, אב לתאומות בנות פחות משנה, התקשר כדי להתריע על מצבה הקשה של אשתו, שחזרה לאחרונה לעבודתה כמנהלת בכירה. לדבריו היא מאוד עצבנית וחסרת שקט. היא צועקת הרבה והתינוקות נבהלות ממנה ובוכות המון. האב היה אובד עצות ותיאר מצב גרוע ומדאיג. הוא הביע חשש לשלום התאומות.

אישה נוספת דיווחה על תחושה קשה של מועקה ובדידות גדולה. במהלך השיחה התנצלה בקול רם בפני תינוקה על חוסר השלווה וחוסר הסבלנות שלה כלפיו. "תינוק מתוק שלי, זה לא מגיע לך", אמרה.

ער"ן מפעילה מאות מתנדבים ופועלת להעניק תמיכה נפשית 24 שעות ביממה. כל השיחות חסויות תוך שמירה מרבית על אנונימיות האדם הפונה. במוקד מתקבלות 170 אלף פניות בשנה. 5,000 מהן בעלות תוכן אובדני וכ-800 אירועים נושאים אופי של סיכון מידי לחיי אדם ולחיי הסובבים אותו.

מחקרים בקרימינולוגיה מגלים כי ב-15 השנים האחרונות, למעלה מ-40 ילדים מצאו את מותם על ידי הוריהם במדינת ישראל. מאז קום המדינה אירעו כ-80 מקרי רצח של ילדים בידי הורה. הממוצע לשנים האחרונות הוא שלושה-ארבעה מקרי רצח בשנה. היחס בין אימהות ואבות שביצעו את המעשה המחריד הוא שווה. אימהות רוצחות יותר בסמוך ללידה עצמה, ועד גיל שנה לערך. אבות מונעים לרוב מיצר נקמנות ועל רקע סכסוכים וגירושין.

באירוע הטרגי בירושלים דווח כי האם סבלה מדיכאון שלאחר לידה. גם תמר (שם בדוי) אם צעירה לשלושה ילדים מהמרכז, אובחנה כסובלת מדיכאון לאחר לידה. הרצח המזעזע שאירע השבוע זרק אותה חזרה למרה שחורה. מאז היא רק בוכה. "אני בחרדה תמידית. כששמעתי על אימהות שמסוגלות לרצוח את ילדיהן, עוברת בי השאלה, האם גם אני מסוגלת לעשות את זה?", היא אומרת.

"יש תחושה כבדה כל הזמן. שאין לי כוח לזה, את לא סובלת את עצמך. מרגישה כישלון, הכול גדול עליך. עוברת לך בראש מחשבה להשאיר אותם לבד ולברוח משם. את רק רוצה החוצה מהדבר הזה. במקביל, רצה לך מחשבה של לאן הכנסתי את עצמי, ולמה אני צריכה את זה."

בין 10 ל-15 אחוז מהיולדות בעולם לוקות בדיכאון שלאחר לידה, אבל רובן אינן מדווחות כלל. 80 אחוזים מהנשים סובלות מתופעת ה"בייבי-בלוז" - תופעה נורמטיבית שחולפת כשבועיים לאחר הלידה. אבל אצל תמר התמונה הייתה אחרת לגמרי. "כל היום רבצתי ובכיתי. פתאום יש לך אחריות גם על עוד מישהו והתחושה היא שאת רוצה לזרוק הכול, חייבת אוויר, הרגשתי שאם לא לוקחים אותו ממני אני עוד רגע מתפוצצת."

"אצל הגברים מדובר לרוב באבות שמונעים על ידי יצר נקמה באם. אלה מכונים 'משמידי המשפחות'. אשתו עוזבת אותו, הוא בטוח שבלעדיה הוא לא ישרוד. הוא רואה באם ובילדים מכלול אחד ומתאבד כדי להתאחד איתם בעולם הבא. כך לשיטתו, הוא משמר את התא המשפחתי"
איך קורה שהורה יוצא כנגד הטבע האנושי ההישרדותי ונגד ההומניות הטבעית ונוטל את חיי ילדיו בעצמו, בשר מבשרו, דם מדמו, עליהם הוא אמון להגן ולשמור? מה הופך הורה לרוצח בפוטנציה? נראה שלא מדובר בדכאון לבדו.

"דיכאון לאחר לידה אינו מצב פסיכוטי", גורסת ד"ר ליאור אלישר, פסיכיאטרית במרכז הרפואי העמק, "במצב פסיכוטי, מאבדים את היכולת להבחין בין טוב ורע ואת יכולת השיפוט. ברוב המקרים של דכאון לאחר לידה השיפוט הוא תקין. הפגיעה מתבטאת במצב רוח ירוד, נטייה מוגברת לבכי ותסכול, אבל לא בהכרח נקשרת לסיכון לתינוק. על מנת להגיע לרמת סיכון כזו, נדרשת החמרה דרמטית בדיכאון או שילוב של רכיב פסיכוטי הפוגם בבוחן המציאות."

"אם אדם פסיכוטי ויש לו מחשבות שווא, מבחינתו זוהי המציאות לאשורה" מסבירה ד"ר אלישר, "המחשבות הללו נחוות לו כדבר הנכון לעשות, כמציאות האולטימטיבית. המוסר לא משחק פה תפקיד. עולם המושגים שלו מעוות והוא לא מבחין בין טוב לרע. מחקרים מראים שאצל אדם השומע קולות, הקורטקסט השמיעתי פועל, כלומר הוא באמת שומע פיזית."

המניעים בספרות המקצועית מצביעים ברוב המקרים על רכיב של מחלת נפש מאובחנת, פסיכוזה רגעית, יצר קנאה ונקמה, ומצוקה כלכלית וחברתית. חלק ניכר מההורים הרוצחים לוקים בהפרעות אישיות ובמחלות נפש משמעותיות.

פרופ' ארנון אדלשטיין, מומחה לקרימינולוגיה ממכללת קיי בבאר שבע, כתב ספר על רצח בין בני זוג ובכלל זה גם רצח ילדיהם. "אצל נשים מוכרת יותר תופעה של הפרעה נפשית חמורה. בפנטזיה האם חושבת שעליה לרצוח את ילדיה על מנת להתאחד איתם מחדש בעולם טוב יותר ואידאלי, בו היא תוכל להעניק יותר ולטפל בהם כראוי. אימהות שהן בדיכאון שלא לאחר לידה, רוצות שהילד יגדל בעולם טוב יותר שלא קיים בנמצא כרגע, והן לא רוצות שהילד יחיה עם אם לא מתפקדת - לכן גם רובן יתאבדו לאחר המעשה."

"אצל הגברים מדובר לרוב באבות שמונעים על ידי יצר נקמה באם. אלה מכונים 'משמידי המשפחות'. אשתו עוזבת אותו, הוא בעל אישיות תלותית ובטוח שבלעדיה הוא לא ישרוד. הוא מאופיין בחרדות נטישה ואישיות חרדה ולכן מעדיף לרצוח אותה כנקמה. הוא רואה באם ובילדים מכלול אחד ומתאבד כדי להתאחד איתם בעולם הבא. כך לשיטתו, הוא מצליח לשמר את התא המשפחתי."

בעולם הקרימינולוגיה התפישה הרווחת היא שהנקודה המרכזית אצל רוצחים ובכלל זה, הורים רוצחים, היא התחושה שאין יותר מה להפסיד. הם פועלים ממקום בו כלום לא מזעזע או מפחיד אותם, והילד הוא בבחינת קורבן ואמצעי נוח. "מדובר על שיבוש בתהליכי החשיבה", מסבירה ד"ר דניאלס, "לרוב ההורה סובל מכאב נפשי בלתי נסבל ויעשה הכול על מנת להפסיק אותו. מתווסף לזה צמצום קוגניטיבי, שבו הוא לא רואה דרך אחרת, לא מסוגל לראות גוונים ופתרונות."

"אין לרחם ולהפחית את עונשה של אם שרצחה את ילדיה"

בעולם הרחב ישנה התייחסות מקיפה לנושא רצח ילדים בידי הורים. ההתייחסות לרוב היא כאל תופעה מדאיגה ולא כאל מקרים בודדים של מספר מאובחנים במחלות נפש. החוק בישראל מתייחס לרצח הורי בסעיף אחד בלבד בחוק העונשין סעיף 303, בו מוגדר עונש מופחת של עד חמש שנים, לאם שרצחה את ילדה בתוך 12 חודשים, בזיקה של דכאון שלאחר לידה.

"אין מקום לרחם ולהפחית את עונשה של אם שרצחה את ילדיה", טוענת עו"ד ד"ר לימור עציוני, מחברת הספר "רצח ילדים בידי הוריהם". "זו תופעה, והגיע הזמן להתייחס לזה כאל תופעה ולא כאל מספר מקרים חריגים. בארצות הברית יש 'חוק חוף מבטחים' שמאפשר לכל אישה לנטוש את ילדיה ולא להעמידה לדין וכך מאפשרים לה להיחלץ מהמצוקה. אצלנו אין ביטוי הולם למצוקות ואין רשת תמיכה לאישה לאחר לידה. צריך לדבר על זה ולהכיר בתופעה ולעורר שיח ציבורי ולא לטאטא מתחת לשטיח, כי כואב לנו לדבר על זה."

לאחר רצח הילדה רוז פיזם נכתב דו"ח וינטר בשנת 2008, שמסקנותיו העיקריות היו הקמת ועדות בין משרדיות לחיזוק סנכרון המידע ואיתור של ילדים בסכנה בין גורמים העוסקים בתחום כמו משרד הרווחה, ביטחון הפנים, המשטרה, החינוך, הבריאות והקליטה. הנחיות הדו"ח אינן מיושמות עד ליום זה.

בימים אלה מוגשת הצעת חוק המבקשת לבטל את סעיף הענישה המופחתת לאימהות רוצחות, וליצור הדרגתיות בסעיפי עבירות המתה. במקום שלוש עבירות הקיימות כיום – גרימת מוות ברשלנות, הריגה ורצח, יורחבו סעיפים נוספים בדרגות חומרה שונות. "כך יהיה מקום להעמיד לדין על כל מקרה של רצח ילדים בלי הקלות", מסבירה ד"ר עציוני, "צריך ליישם את המלצות וינטר ולהעלות מודעות. לפני 50 שנה מי ידע מה זה הטרדה מינית, ותראו לאן הגענו בזכות שיח ציבורי. הענישה ראויה, השופטים נותנים את המקסימום שזה מאסרי עולם, אבל אין באמת איך להרתיע אדם בקצה הזה של חייו. לכן, על המדינה ועלינו כחברה מוטלת האחריות להגן על חסרי הישע הקטינים וליצור מניעה באמצעות איתור מקדים."

הלב וגם השכל הישר אינם מסוגלים לקלוט רצח של ילדים חפים מפשע בידי הוריהם. זה בלתי נתפש לאדם נורמטיבי. רוב האנשים מטולטלים ונרעשים לאחר כל מקרה כזה, אבל רובם גם נמנעים מלהתעמק בפרטי האירוע כי הזוועה גדולה מדי.

החל מחברה בעבודה, דרך השכן וכלה ברופא המשפחה. חייבים לדווח על סימני מצוקה, להתריע על קשיים של אדם, על אמירות מוקצנות. ב-40 אחוז ממקרי הרצח היו סימנים ישירים של אמירות המצביעות על מסוכנות. בדרך להצלת הילד הבא, כולנו שומרי הסף.

לפניות לעמותת ער"ן – תמיכה ועזרה נפשית אנונימית – 1202 או www.eran.org.il